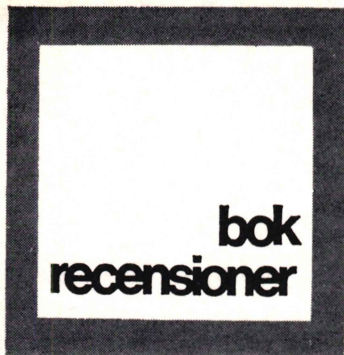

Aktuella äldrefrågor

- DE ÄLDSTA
- EN BELYSNING AV ÄLDREOMSORG UNDER TJUGO ÅR

Två rapporter från Institutet för gerontologi i Jönköping:

1. Hemtjänsten: De äldsta vårdtagarna och omsorgsapparaten. Rapport nr 68, Gerdt Sundström och Stig Berg, 1988.

2. Vad har egentligen hänt inom äldreomsorgen? Har vård i hemmet ersatt institutionsvård? Erfarenheter 1965–1985. Rapport nr 69, Gerdt Sundström och Stig Berg, 1988.

Genom intervjuer med ett urval av äldre vårdtagare (132 personer, 80 år och äldre) i Jönköpings kommun, telefonintervjuer med deras vårdbiträden samt handläggande hemtjänstassistent har situationen för dessa vårdtagare följts under ett och ett halvt års tid.

Författarna pekar på ett antal intressanta punkter:

- Den *tvärsnittskunskap* som finns om hemtjänsten.
- Avsaknaden av litteratur om behovsbedömningar.
- Hemtjänsten gör 'rena' bedömningar socialt sett. Inga klasskillnader noteras vid bedömningen av hjälpbehovet om hälsotillståndet är jämförbart. Däremot konstateras i studien att vid jämförbar funktionsnedsättning får de som är barnlösa mer hjälp än de som har barn nära och får viss hjälp av dem.

- En viss utbytbart finns mellan anhörig- och vårdsystemen.
- Det finns ett uttalat samband mellan omsorgsnivå (mätt med hjälp av ett funktionsindex omfattande tio aktiviteter) och timsats – vårdtagarna får hjälp med det de behöver.
- Genomsnittligt sett har hemtjänstrenderna under de sista åren blivit tyngre.
- Flertalet vårdtagare är nöjda eller mycket nöjda med den hjälp de får och konflikter syns vara ovanliga. Dock är fyra av tio missnöjda i ett eller flera avseenden. Det kan exempelvis gälla antalet timmar och/eller typen av insats samt förhållanden i hemtjänstorganisationen som tex att ej kunna bestämma själv.
- Merparten av hjälptimmarna används till ett fåtal vårdtagare.
- 10% av hjälptimmarna används till mer 'frigörande insatser' tex promenader och liknande.
- Knappt 2/3 av vårdtagarna hade samma hjälpinsats (mätt i timmar) under perioden.
- Det finns inget samband mellan omsorgsbehov (funktionsförmåga) och kännedom om fallet hos handläggande hemtjänstassistent. Det finns heller inget samband mellan omsorgsnivå och missnöje hos klienten.
- Det finns däremot ett samband mellan tiden som hemtjänstassistenten haft ärendet och kännedomen om ärendet.
- Överensstämmelsen av bedömningen av vårdtagarens funktionsnivå var lägre mellan hemtjänstassistent och biträde än mellan biträde och vårdtagare.
- Varje vårdbiträde har inte så många *ordinarie vårdtagare*, däremot kan man under perioden ha *träffat* betydligt fler.
- Endast 1/4 av vårdbiträdena saknar *helt* utbildning som är relevant på ett eller annat sätt för arbetet.
- Nio av tio vårdbiträden var nöjda (ganska eller mycket) med sitt arbete.
- Vårdbiträdena arbetar i stor utsträckning "efter eget huvud".
- Få av vårdbiträdena arbetar heltid och få vill göra det.

- Personalomsättningen var mycket måttlig i denna studie och kunde delvis härledas till att man bytt arbete inom organisationen, inom omsorgsapparaten.
- Hemtjänstassistenterna var rörligare än vårdbiträdena.

Rönen i studien var till stor del positiva, tex den låga omsättningen bland vårdbiträdena. Som läsare hade man gärna sett en mer utförlig beskrivning av hemtjänsten och äldreomsorgen som organisation och dess arbetsformer lokalt.

I den andra studien från gerontologiska institutet granskas vad som *egentligen* hänt inom äldreomsorgen under tjugo år; om målsättningen om vård i hemmet framför institutionsvård infriats. Redan titeln antyder rapportens slutsats – en viss förskjutning har skett fram till 1975 från slutet till öppen omsorg. Den öppna omsorgen har under tiden 1975–85 inte ersatt den institutionella, konstaterar författarna.

De två omsorgsformerna betjänar huvudsakligen olika vårdtagare och ingendera kan fungera utan den andra – utbytesresonemanget håller med andra ord inte!

Volymmässigt har samtliga grenar inom äldreomsorgen växt men de inbördes relationerna är i princip oförändrade (hemtjänsten och annat stöd i hemmet har hela tiden stått för ca 1/5).

Servicelägenheterna ingår ej alls i beräkningarna vilket också påpekas såsom en begränsning. Jag menar att det finns skäl som talar för att servicelägenheterna borde ha inbegripits. För det första ett kvalitativt skäl: boende i servicelägenhet torde i sig vara en trygghetsfaktor. Det andra skälet är kvantitativt; antalet lägenheter i servicehus med lägenhetsboende räknat per 100 invånare 65 år och äldre i befolkningen uppgick 1985 till 2,28 platser (egen beräkning efter SCB-siffror (S24SM 8701)).

Författarna drar också på basis av genomsnittstalen för äldreomsorgen – 21% av ålderspensionärerna hade någon form av insats 1965, 1975 var

siffran ca 32% och 1988 ca 26% — den slutsatsen att vi är på väg tillbaka till den punkt där vi var för 20 år sedan. Jag känner mig inte helt övertygad om det!

Gunilla Fahlström

Att ersätta brottsskadeoffer

ERLAND CONRADI

Brottsskadelagen

Allmänna förlaget 108 sid

När det gäller att kompensera brottsoffer för skador som uppkommer genom brott har samhället sedan gammalt visat förvånansvärt svalt intresse. Skillnaden är markant vid en jämförelse med de kostnader som samhället lägger ned på behandling av brottslingarna. Brottsoffren har i stor utsträckning varit hänvisade till att försöka få ut ersättning av gärningsmännen men där finns sällan något att hämta. Inte heller kan brottsoffren alltid räkna med ersättning från försäkringsbolag antingen därför att det saknas försäkring eller därför att skadan inte omfattas av en försäkring.

För att ge de skadelidande möjlighet till rimlig kompensation för brottsskador tillkom år 1978 den sk brottsskadelagen. Därmed öppnades rätt för brottsoffer — om än till en början i blygsam omfattning — att rikta anspråk direkt mot staten när det inte gick att få ut ersättning av gärningsmännen. Det gällde först bara skador som orsakats av rymlingar från fängelser och vårdanstalter — där kände ju staten ett särskilt ansvar då kontrollen av de intagna eftersatts — men efter hand har lagens tillämpningsområde vidgats. Den gäller nu ersättning för i första hand personskada och annan ideell skada men också viss sakskada och ren förmögenhetsskada under särskilda villkor. Ett särskilt organ, den sk brottsskadenämnden, har inrättats

med uppgift att pröva ersättningsfrågorna. För ersättningarna disponerar brottsskadenämnden ett förslagsanslag som för budgetåret 1988/89 uppgår till 7,4 miljoner kr. Föregående budgetår utbetalades tillhoppa ca 7,2 miljoner kr, varav för personskador drygt 6,2 miljoner och för sak- och förmögenhetsskador ca 950 000 kr.

Den anmälda boken är den första samlade kommentaren till brottsskadelagen och den praxis som utbildats i ersättningsärendena. Eftersom författaren i många år varit ordförande i nämnden har han kunnat ge en initierad och väl redigerad framställning i ämnet. Det kan förväntas att boken får stor spridning och kommer till användning i praktisk verksamhet.

Vad som särskilt väcker intresse är de regler som gäller ersättning till brottsoffer på grund av personskada. Domstolarna har tidigare på detta område varit ganska återhållsamma när det gäller att bedöma skadans värde. En allmän uppfattning är att det döms ut alltför låga ersättningsbelopp för skador som kan innebära avsevärda obehag och men för den drabbade. Särskilt sk ideella skador (sveda och värk, psykiskt lidande) kräver uppmärksamhet. Vid sådana brott som våldtäkt eller incest drabbas kvinnan eller barnet inte sällan psykiskt mycket hårt men någon möjlighet till rejäl ekonomisk kompensation har de inte kunnat räkna med. Normalersättning för våldtäkt av en "genomsnittlig beskaffenhet" har hittills utgjort 10 000 kr för sveda och värk. För incest, där det ofta föreligger bestående psykiska skador, har ersättningar utgått mellan 15 000 — 70 000 kr.

Emellertid har i brottsskadelagen den 1.7.1988 införts ett nytt stadgande som innebär att i bla våldtäkts- och incestfall ersättning kan utgå även för annat lidande än sådant som utgör personskada. Bestämmelsen knyter an till en regel i skadeståndslagen. Avsikten är att man på detta sätt skall kunna ge brottsoffren ersättning också för själva kränkningen och angreppet på den enskildes integritet som en våldtäkt eller ett incestbrott innebär. En-

ligt förf är det en öppen fråga hur brottsskadenämnden i fortsättningen skall bestämma ersättningen i sådana fall. Det står dock klart att de allmänna domstolarna är på god väg att höja ersättningsnivån ganska kraftigt, även om vi ännu har långt kvar till de beloppsgränser som gäller i t ex USA. Det förekommer nu att domstolar dömer ut ersättning till offer för sexualbrott för såväl personskada (sveda och värk, psykiska skador) som själva kränkningen och därmed kommer upp i skadestånd över 100 000 kr. Man kan förmoda att brottsskadenämnden kommer att slå in på samma väg.

Genom att förf fortlöpande exemplifierar framställningen med konkreta fall som prövats av brottsskadenämnden får man en god överblick över nämndens praxis. Det är dock svårt att dra några generella slutsatser eftersom det i varje särskilt fall finns omständigheter som kan ha påverkat bedömningen. Nämnden är vid sin prövning hänvisad till reglerna i 5 kap 1 — 5 och 7 §§ skadeståndslagen. Där emot är nämnden inte bunden av domstolsavgöranden utan kan följa sin egen praxis. I verkligheten är nämnden likväl lyhörd för de resultat domstolarna (särskilt HD) kommit till efter prövning i sak.

När skadeersättning bestäms skall nämnden avräkna skadestånd som utgått eller kunnat betalas av gärningsmannen. Även annan ersättning som den skadelidande har rätt till på grund av skadan dras av från det slutliga beloppet. Eftersom det kan förekomma försäkringsvillkor som begränsar eller undantar ersättning i det särskilda fallet kan brottsskadeersättningen bli ett nödvändigt komplement. I boken redogörs närmare för hur avräkningsreglerna skall tillämpas.

Avslutningsvis behandlar förf formerna för nämndens arbete och handläggning av ärendena. Eftersom folk i allmänhet inte känner till nämndens och brottsskadelagens existens är det angeläget att man för ut information härom. Boken tjänar här ett viktigt syfte som praktisk handledning.

Erland Aspelin

Om psykiatriskt arbete levande och varmt

JARL JÖRSTAD

Sådana är vi

Natur och Kultur

Jarl Jörstad har sedan många år en central position i norsk psykiatri och har även inspirerat många svenska psykiatrer gällande psykodynamisk hållning i arbetet.

Hans bok "Sånn er livet – sånn er du og jeg" utkom 1987 och har (på förlaget Natur och Kultur av Björn Dillén) nyligen blivit översatt till svenska med titeln "Sådana är vi". Hans målsättning med boken har varit att för människor utanför området berätta om en del av de erfarenheter han gjort under sin 35 år långa psykiatriska verksamhet. Han har också varit verksam som psykoanalytiker och psykiaterapeut och deklarerar klart att hans reflexioner bygger på ett psykodynamiskt synsätt.

Boken är indelad i två avsnitt.

I den inledande, mer filosofiskt präglade delen beskriver författaren vår gemensamma mänskliga referens av livserfarenheter; känslor inför sig själv och andra, förluster och depressioner, drömmar och fantasier.

"Å ena sidan har vi alla svaga sidor där vi liknar även de riktigt dåliga patienterna. Å andra sidan är det ingen tillfällighet att somliga reagerar starkare än andra. Jag försöker belysa båda dessa perspektiv."

Som tänkbara orsaker till den ångest som särskilt i vår tid fyller många av oss anger han vår tendens att objektivera oss själva och varandra. Att många av oss i de tekniska och materialistiska inställningar som är typiska för vår västerländska kultur har mist något av det personliga i vårt förhållande till varandra. En annan orsak till detta tror han ligger i att vi negligerar människans inre värld. Om vi tog större hänsyn till denna skulle vi inte lika lätt förvränga vår bild av omvärlden. Vi skulle inte heller kunna fortsätta att undvika egen medvetenhet om skuld och ansvar genom att förläga

ga det dåliga utanför oss själva: "Harmoni, öppenhet och tolerans i den 'yttre världen', gentemot andra människor, raser och folk, förutsätter öppenhet och tolerans gentemot den 'inre världen' inom oss själva. Det är två sidor av samma sak".

I det första avsnittet av boken beskriver Jörstad också psykiska sjukdomar som uttryck för livsproblem eller en kris i livssituationen, där han ser personens outnyttjade resurser som en viktig potential i behandlingen. Däremot tar han avstånd från en strikt naturvetenskaplig sjukdomsmodell, som han anser kan bli ett hinder för samarbete och en aktiv inställning hos den hjälpsökande. Psykiaterapi beskriver han som bl.a. en metod för att återfå vår förmåga att formulera egna känslor i ord.

Utan den färdigheten reduceras våra möjligheter att ha personliga och öppna kontakter med andra. Vi fjärras också från vårt eget inre.

Del två, som är den mest omfattande, utgöres bl.a. av en rad fallbeskrivningar där författaren mycket illustrativt belyser olika problemområden såsom ångest, tvångshandlingar, psykosomatik, anorexi-bulimi, suicid och inte minst psykotiska tillstånd och borderlineproblematik. Han lyckas till och med på ett enkelt och klart sätt berätta om hur psykosen kan upplevas inifrån och vad det är som gör att en del får för sig att andra människor kan läsa eller stjäla deras tankar eller påverka dem med sina tankar eller med strålar. Om människor som drabbas av psykotiska kriser skriver han: "Känslan av att vara värd något, är svag, något som gör dessa människor både mer sårbara och mer än vanligt beroende av andra samtidigt som de också är rädda för närhet och att vara beroende av andra. I denna fruktan för andra kan det också ligga ett övertygande om att de själva är så fyllda av onda och destruktiva krafter att de skulle förstöra andra om de kom för nära. På sätt och vis är de fångade i en fälla: Närheten till en annan människa, som de längtar efter mer än något annat, är de också mest rädda för."

Han förklarar också mekanismerna bakom vår rädsla för psykos och hur vi byggt mentalsjukhus utanför städerna i ett försök att hålla galenskapen så långt ifrån oss själva som möjligt.

På ett enkelt och genialt sätt gör Jörstad oss förtrogna med det ofta annars så mytomspunna och komplicerade psykiatriska området. Användningsområdet för denna bok bör kunna bli mycket brett. Särskilt nu när psykiatrin är på väg ut i samhället och det är viktigt att arbeta emot fördomarna och för en ökad kunskapsspridning. Även inom psykiatrin, på alla nivåer, äger den sin relevans eftersom den hjälper oss som arbetar inom området att hitta ett enkelt och naturligt språk för vad vi sysslar med.

Boken känns levande och varm. Andan av respekt och ödmjukhet föds redan i förordet där Jarl Jörstad säger:

"Jag vill tacka mina patienter som lärt mig mycket om livet och människorna och om vad behandling egentligen innebär. De har lärt mig mycket om fördragsamhet, tålmod och uthållighet och om den styrka som ligger i att så småningom kunna acceptera sin svaghet."

Brynhild Aanes

Bok av Bettelheim – guldgruv i massiv textmassa

BRUNO BETTELHEIM

Att duga som föräldrar

Bruno Bettelheim har i en nyutkommen bok "Att duga som föräldrar" sammanfattat mycket av sin erfarenhet från ett långt liv med barn, barnuppfostran och barnpsykiaterapi. B är född 1903 i Österrike. Han är professor i psykiatri och psykologi i Chicago och ett mycket välkänt namn inom barnpsykiologin inte minst för tidigare utgivna böcker som "Sagens förtrollade värld" och "Den tomma fästningen". I boken "Att duga som föräldrar" är B's strävan att inte ge råd till föräld-

rar om hur barn skall uppfostras. Han skriver att syftet med boken är att uppmuntra föräldrar att tänka självständigt i förhållande till sina barn, och han varnar för att förlita sig på "hur-man-gör böcker". Förlitar man sig på dessa typer av råd jämför man det mest intima personliga spelet mellan sig själv och barnet med hopsättningen av någon slags apparat. B ågnar början av boken till att beskriva det omöjliga i att ge råd. Han menar bla att man söker efter råd som stödjer ens egen uppfattning, och sammanfaller de ej med den egna uppfattningen blir man konstlad i sitt bemötande mot barnet. Detta är något som B återkommer till genom hela boken, barnets förmåga att ana sig till föräldrarnas omedvetna känslor, och att reagera och handla utifrån dessa omedvetna känslor i stället för de medvetna känslorna och attityderna som föräldrarna vill och tror att de förmedlar. Detta gör det på sätt och vis omöjligt att skriva och ge hjälp i uppfostringsfrågor — det omedvetna är omedvetet och därmed utanför vår kontroll. Vad vi som föräldrar kan göra enligt B är att försöka påminna oss och tänka oss in i situationer när vi var barn som liknar dem som vårt barn befinner sig i och på så sätt närma oss våra omedvetna behov som ligger bakom vårt handlande.

B ågnar också stort utrymme i boken till att ta upp värdet och nyttan av barns fria lek. Han betonar här med skarpa nödvändigheten till tid för barnen för fri lek, men också att någon vuxen skall finnas med eller i närheten, som accepterar och förstår att detta är något allvarligt och nödvändigt för barnet. B tar också upp hur krigslekar, och sk "pang-pang" lekar är ett sätt för barnet att handskas med sin aggressivitet och få kontroll över den.

På dessa drygt 300 sidorna finns guldkorn. Dessa skulle dock ha framgått med större stringens om B minskat ner textmassan. Boken är omfångsrik och risken är att man inte lyckas vaska fram guldkornen i den massiva textmassan, där variationer på samma tema ofta upprepas.

I den sista delen som behandlar familjen, barnet och samhället, länkar B samman nutid och historia. De sista kapitlen tycker jag är bokens höjdpunkt. De handlar om "förtrollade dagar", med vilket B menar helgdagar, som födelsedagar, jul m m vilka får sin djupaste innebörd tack vare sina magiska undertoner. Här kommer B tillbaka till barns behov av magi, om vilket hela hans tidigare bok om sagor har handlat. Magin bygger en bro som underlättar mognaden in i verkligheten. Här beskriver B i text den betydelse julen har för barnen, som en magisk länk tillbaka till paradiset och ger dem därmed möjlighet att som vuxna kunna tro på en värld som också har mycket gott att erbjuda.

Boken är inte särskilt lättläst och den skulle ha vunnit på att bantas ner ordentligt. Den har dock en hel del tänkvärt att ge föräldrar som har tålamod att söka sig fram till de intressanta tankegångar som B förmedlar.

Christina Hall

Inkonsekvent och bristfällig narkomanvård

LENA LARSSON

Varför måste Kersti dö?

Norstedts, 1988

Detta är boken om Kerstin Larsson, som nyårsdagen 1984 tog sitt liv med en överdos heroin innan hon hunnit fylla 16 år. Detta tragiska exempel på följderna av en inkonsekvent och bristfällig vårdideologi har tidigare varit föremål för en artikelserie i Expressen och nu har alltså Kerstis mamma i bokform givit en skildring av sin dotters alltför korta liv och sina egna, sin familjs och samhällets reaktioner inför hennes tilltagande missbruk och personlighetsförändring.

En majoritet av narkotikamissbrukarna kommer förvisso från socialt bristfälliga miljöer, men att så långt

ifrån alltid är fallet visas mycket påtagligt i denna bok. Kersti föddes och växte upp i en alldeles normal och lycklig familj med vad man kan förstå god sammanhållning och förståelse. Hon följde med familjen på semestrar och andra aktiviteter och fick uppenbarligen all den ömhet och trygghet man kunde önska. I 14-årsåldern börjar hon trots detta utvecklas i en ny riktning. Det började med en överdos Magnecyl och så småningom, under ett sommarlov, kom hon i kontakt med bostadsområdets A-lag och började också röka hasch tillsammans med en äldre narkoman. Detta var början till ett destruktivt förlopp som kom att accelerera med kuslig hastighet och under loppet av något år ledde till omhändertagande i familjehem och på barnpsykiatri, upprepade rymningar, prostitution och ett tilltagande injektionsmissbruk, vilket allt slutade med en katastrof.

Varför blev det så här? Varför måste Kersti dö? Detta är den fråga som hennes mamma upprepade gånger ställer i sin bok och som också läsaren ställer sig. Har inte vårt svenska välfärds-samhälle med sin för astronomiska belopp utbyggda sjuk- och socialvård resurser att förhindra att sådant händer?

Man måste göra klart för sig att Kerstis öde, även om det delas och delats av åtskilliga ungdomar, är något ovanligt därigenom att hela utvecklingen från missbruksdebut till död skett under så oerhört kort tid. Som läkare och psykiater kan man heller inte helt fränkoppla sina diagnostiska tankebanor när man läser boken och ganska snart står det klart för en att Kersti inte var någon helt vanlig tonåring. I stället rapporteras det ena exemplet efter det andra på att allt inte stod rätt till med hennes psykiska hälsa och så småningom växer bilden av en allvarligt personlighetsstörd flicka fram. Att Kersti inte var psykiskt frisk insåg också hennes föräldrar på ett tidigt stadium. Sämre beställt med de psykiatriska kunskaperna tycks det emellertid ha varit hos de sociala myndigheter, som fick hand om fallet och man kan lätt förstå författarens

indignation över den valhänthet och inkompetens som präglade deras handläggning liksom deras ovilja att verkligen lyssna till föräldrarna, rimligtvis de personer som bäst kände sin dotter. När Kersti långt om länge blev föremål för barnpsykiatrisk utredning och testning befanns hon också mycket riktigt vara både prepsykotisk och deprimerad, dvs hon var allvarligt psykiskt sjuk. Trots detta placerades hon på ett utredningshem, där man förde den öppna dörrens politik och t om försåg patienterna med SL-kort, så att de gratis kunde åka in till centrum för att knarka och prostituera sig. Dr Peter-Paul Heinemann, som skrivit bokens förord, efterlyser en betydligt fastare gränssättning när det gäller vilka beteenden från våra ungdomar, som vi kan tolerera, och man kan inte annat än hålla med.

En mycket stor del av människor med missbruksproblem lider även av psykiska sjukdomar och störningar, vilka behöver bedömas och behandlas, och det ligger en stor fara i att låta missbruksvården skötas av socialförvaltningarnas narkomanvårdsbaser, bemannade med socialarbetare utan tillräckliga medicinska kunskaper. Boken visar dessvärre också att man inte heller kan lita på psykiatrin, när det gäller att markera gränser. Människor med såväl missbruk som psykisk sjukdom är en eftersatt grupp, och en svårskött grupp, som vare sig socialvård eller psykiatri är speciellt intresserad av och som därför ofta hamnar mellan två stolar. Här behövs helt andra insatser än de som görs i dag.

Som synes är detta en bok, som under läsningens gång väcker åtskilligt av både tankar och känslor. Detta underlättas av att den är så lättläst skriven, på ett rappt och journalistiskt sätt. Författaren lyckas också på ett beundransvärt nyktert och osentimentalt vis förmedla sin och sin familjs hela förtvivlan, ilska, hjälplöshet och villrådighet, både inför sin egen situation och inför samhällsmaskineriets flathet och brist på kompetens och konsekvens. Samtidigt är hela skild-

ringen djup engagerad och knappast någon läsare torde bli opåverkad av dess budskap. Detta är väsentlig lektyr för envar som på något sätt kommer i kontakt med missbrukande ungdomar och det borde också vara nyttigt läsning för politiker och beslutsfattare på alla nivåer.

Ola Thulin

Franska barnuppfostringsråd

FRANCOISE DOLTO

När barnet kommer

Ytterligare en bok om barnuppfostran har nyligen utkommit på svenska. Det är Francoise Doltos bok "När barnet kommer". FD föddes 1909 och dog i augusti 1988. Hon började som sjuksköterska, utbildade sig till barnläkare men blev så småningom psykoanalytiker. FD kom att anses som pionjär inom barnpsykoanalysen i Frankrike, där hon kallas psykoanalysens mor och var en stor kulturpersonlighet. Boken är nedtecknad efter ett radioprogram i franska radion, dit föräldrar har fått skriva och fråga om råd hur de skall bemöta sina barn.

Boken ger ett obearbetat intryck. Den är nedskriven efter ett radioprogram, ibland närmast i talform, vilket inte ger någon språklig läsupplevelse. Efter att ha läst Bettelheims bok i avslutning till denna, ligger det nära till hands att jämföra de båda författarna. De har bla den psykoanalytiskt teoretiska bakgrunden gemensam, även om ingen av böckerna behandlar teorin, vilket är riktigt då de vänder sig till föräldrar i allmänhet. Om man tex jämför författarnas inställning till att ge föräldrar råd i uppfostringsfrågor, verkar grundinställningen ganska likartad hos de båda författarna. De är antagligen överens om att det framför allt är föräldrarnas omedvetna känslor och attityder som barnen reagerar på och tar till sig. Tyvärr ägnar sig FD

ofta åt att ge mängder med råd och tips om hur föräldrar ordagrant kan uttrycka sig i vissa situationer med barnet. Man får ett intryck av att hon ger långtgående detaljerade råd utan att veta särskilt mycket av bakgrunden, vilket kan vara förödande om man som osäker förälder anammar uppfostringsråd som inte alls stämmer med egna åsikter och tankar. Detta kritiserar också FD för av någon förälder som påpekar att inget barn är "typfallsbarn".

Boken förefaller mycket fransk i värderingar och åsikter och är därför svår att ta till sig och känna igen med svensk bakgrund. Det som är riktigt bra i den här boken är att FD gång på gång uppmanar föräldrar att lyssna på barnen och försöka förstå vad de förmedlar. Likaså poängterar hon hur viktigt det är att alltid tala med barnen och förklara vad som sker runt dem, och att tala med ett barn är aldrig för tidigt — barnet är aldrig för litet!

Detta är inte en bok som kan rekommenderas till oerfarna nyblivna föräldrar som enda bok. Den måste läsas kritiskt och man bör ha sitt egna sunda förnuft med i tankarna hela tiden.

Christina Hall

Våra recensenter

Gunilla Fahlström är socionom och verksam vid socialmedicinska avdelningen, Örebro, *Erland Aspelin* hovrättslagman vid Hovrätten över Skåne och Blekinge, *Brynild Aanes* leg sjuksköterska och psykoterapeut, Uppsala, *Christina Hall* psykolog vid barnkliniken, Akademiska sjukhuset, Uppsala, *Ola Thulin* överläkare vid Narkomanvårdsenheten, Lunds sjukvårdsdistrikt.